

զէի մեկնութիւնը)։ Ուրեմն քմականացումն զի առջեւ տեղի ունեցած Կըլլայ միայն շեշտաւոր վանկին մէջ, հմմտ. հէ-ը βέλος, էր θέρος, է-ը հեղեւր. *voq'elō, աիւ հեղեւր. *ā(u)q'elō (սաստկական կազմութիւն), շերտ (կ-արմատ) հեղեւր. *sqhēd-ris (հմմտ. հՀ XXXVIII 205) միեւնոյն շեշտով՝ ինչպէս ունին յուն. άχρισ, άχρισ, έδρις, իշ- (ա- եւ ի- արմատ, այս պատ- նաւաւ թերեւս նախնաբար չէղորդ գոյական մը -OS վերջաւորութեամբ, հմմտ. վեր, - եւ ի- արմատ, յղարկ. եւ ածական. հմմտ. դարձեալ հՀ XXXVIII 220) կեպտպէս = յուն. σκέλος, լատ. scelus. միւս կողմանէ՝ հմմտ. վն, γυνή, գէշ-տ, առաւ. *kēlēsā, *q'elō-ի հեղեւր. *nēlumi (§ 17, ի-ի ք հեղեւր. -ի, է-ի-ի) նախաւոր շեշտեալ յաւելու- ուով, Սաղկայն ունեցած ատաղձնիւ շատ զաղգադիւն է, որով չենք կրնար կանոնը բոլորովին պահպովել. դժուարութիւն կը յարուցանէ քննել, որ չի հա- մաձայնիք լիւտ. vākaras, յոգն. vakarai բառին հետ, այսու հանգիստ գէշիք ներգոյական ձեւը (միջոցն սեւ. -արակ. է քննել) կը ցուցնէ ար- մատի կազմութեան մէջ որեւէ ատատուում մը. արեւոք այս բառը նախապէս յուն. αΐθρ' րիւնման կազմութիւն մ'ունէր։ [Գէլի (MSL XIII 244) հայերէն քմականացման համար իմ առած մեկնու- թիւնս բոլորովին կը միտէ, վասն զի չի կարծել թէ քմականացումը կրնայ շեշտէն կարուս ունե- յալ. բայց այսպիսի կարուս մը թէ չունեցերէն եւ թէ պաւերէն լեզուաց մէջ բոլորովին անիւրեւ է, ա. հՀ XL 217 ուստի ես իմ կարծեացս վրայ հաստատուն կը մնամ]։

Բնականաբար չ'այնին առջեւ քմականա- ցումը միշտ տեղի ունեցած է. իսկ հՀ հոգ. *yūti-, առ այս վրայ. *nōlō-ի (տես § 14) պիտի ունենայ միեւնոյն արմատոյ-կազմութիւնը՝ զոր ունին լատ. facio, jacio։

(Ը-ը-ը-ն-ի-ի-ն)

ՀՈՒՅԷՐ ՊԵՐԻՐՈՒՄԸ

ՆՈՐ ԶՈՅՆԱԿԱՆ ՕՐԵՆԷ ՄԸ ՆՁ = Զ

Կ'որի բառը քանի մը նոր գաւառականներու մէջ (Վան, Ողբ) «իւնի», ձեւն ունի, որ ստուգա- բանորէն իւրիշ բառին հետ նոյն ծագումն ունենա- լու է. և եւ ը ձայններուն փոխանակութեան համար օրինակ են իշխայ, որիւր, որոք հնագոյն *իշխայ, *ըիւ-ր ձեւերէն կը ծագին. նոյն իսկ իւրիշ Արու- լիի բարբառին մէջ ունի իշխալ ձեւը. ուր է փո- խանակած է հնագոյն ը. ն) (կամ պարզ չ) նոյնպէս կրնայ փոխանակուիլ ռով, ինչպէս Պոլսոյ բարբա- ւով որիւ = անձրեւ իւլիւ = թնձկալ եւն, Բայց այս վերջին ձայնափոխութիւնը յատուկ է նոր գաւառականներուն եւ այն ալ տեղի կ'ունենայ միայն բաղձայնէ առաջ. Կ'որի եւ իւնի բառե- րուն համեմատութիւնը կը ցուցնէ երկու բան. նախ թէ այս ձայնափոխութիւնը կրնայ տեղի ունենալ նաեւ բառավերջին, եւ երկրորդ թէ յիշեալ ձայ- նական օրէնքը ծանօթ է նաեւ հին հայերէնին։

Վերջինը շատ աւելի կարեւոր է մեզ համար, որովհետեւ նոր օրէնքով մը ճիշտացնելով հայ ձայ- նաբանութիւնը, աւելի կուտայ մեզ ստուգելու կամ հաստատելու քանի մը նոր ստուգաբանու- թիւններ։ Առ այժմ կրնանք առաջարկել՝

1. Իւնի եւ աւն. առաջինը մասնաւոր եւ երկրորդը հնաւորապէս իմաստով. երկուքն ալ միատեսակ հոլովմամբ (անձին եւ աղին, անձանց եւ աղանց) եւ աղայայ ստուգաբանութեամբ. կրնան իւրաքու իրիկակ համարուիլ. ալն հնագոյն ձեւն է, որմէ յառաջացած է աւն։

2. Սին եւ տը. երկուքն ալ խոտի անուններ են, ստուգաբանութեամբ աղայայ. նախածել պե- տի բլլայ *իւն. ըստ հին հայ ձայնաբանութեան է ձայնին թով է դարձած է ի (հմմտ. նիւհ, նին). Բայց լի թով է ձայնէն զուրկ բլլայով՝ մնացած է է։

3. Ին, տը, յե, տը ձեւերուն մէջ Meillet, Esquisse էջ 66 կը կարծէ թէ նախատիպը ին ձեւն է, որմէ աղայայով կազմուած են յետի տը, յե, տը. ասոնց չ'այնի պարունիք ին բառին չ'այ- նին. ն) խուսիին չ'առանալը վերի ձայնական օրէն- քին համեմատ է։

4. Ձի- հայցականը գնապան մեկնութիւն- ներ ունի եւ կարօտ է վնական մեկնութեան (տես Esquisse էջ 66). մեր ձայնական օրէնքը նոր մեկնութիւն կը կուտայ. քանի որ լիւշ, լիւշ, լիւշ հայցականները կազմուած են տը, յե, տը տրա- կաններէն, բնական է սպասել որ զի հայցականին ալ կազմուած բլլայ ին արականէն. ն) կրնար տալ ըստ օրինի չ, որով կը ձեւանար միւսներուն ոճով հոյ. *իւշ. այս բառին ալ վերջապէս ազդուելով եւ ուղղականէն, դարձած է չ, որով յառաջ եկած է ին։ Այս մեկնութիւնը թէ եւս տայ զի բառին ի ձայնին բացատրութիւնը, եւ թէ ձայնի մեկնե- լու համար ծի միջնորդութեամբ գոթ. mi-k եւ յն. έμει-γε ձեւերուն դիմելու պէտք չի թողուր։

Թաւրիզ, 1905 յուլիս 7։

ՀՐԱԶՆԱՅ ԱՄՈՒԹԱՆ

ՄԻԱԿ ԴԱՐՈՐ ԶԷ՝ ՈՐ ԻԼՐ ԿԻՆՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Միակ մարդը չէ՝ որ իւր կինսագրութիւնը կամ կինաց պատմութիւնն ունի, այլ ամէն իր եւ առակայ, ամէն բառ, ամէն տառ եւ նշա- նախնց՝ որ գոյութիւն ունի, ունի նաեւ իւր կինսագրութիւնը — իւր պատմութիւնը, եւ տարակցս չէպ որ ամէն բանի ու բառի պատ- մութիւնն ալ նոյն եւ նման չ'ըլլար. այլեւայլ պատճառով եւ այլեւայլ պատճառներու հա- մար՝ մեկուն կատարած շրջանը տարբեր է, միւսին ըրած ընթացքը ծանօթ, մեկային սա- կաւանանօթ եւ կամ անանօթ։ Ըստ այսմ՝ ինչպէս որ ամէն բառ իւր պատմութիւնն ունի, նոյնպէս ալ քննի կամ լաւ եւս քննող. որուն մասին խմբագրութեանս հարցում մ'եղած էր